

УДК 348+340.12+179.5

DOI [https://doi.org/10.32782/galician\\_studies/law-2025-9-6](https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2025-9-6)

**Кравчук Олексій Олегович,**  
доктор юридичних наук, професор,  
суддя Вищого антикорупційного суду,  
професор

Національного технічного університету України  
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»  
ORCID ID: 0000-0002-7844-2381

**Осташук Іван Богданович,**  
доктор філософських наук, професор,  
професор

Приватного вищого навчального закладу «Український гуманітарний інститут»  
ORCID ID: 0000-0002-6115-0884

## ПРИСЯГИ НА КОНКЛАВІ: КАНОНІЧНЕ ПРАВО Й ЦЕРЕМОНІАЛЬНИЙ ЕТИКЕТ

У статті розглянуто присяги, що є частиною проведення конклаву – виборів Папи Римського. Конклав супроводжується трьома присягами кардиналів. Крім цього, присягають також посадові особи й обслуговуючий персонал, що забезпечують роботу конклаву, їхня присяга стосується забезпечення таємниці всього, що відбувається на конклаві – заборони записувати, прослуховувати та розголошувати, містить вказівку про покарання за її порушення – автоматичне відлучення від Церкви. Перша присяга кардиналів складається всіма членами Collegium Cardinalium Sanctae Romanae Ecclesiae, що прибули для участі в конгрегації, яка скликається після смерті попереднього Понтифіка (як тими, що братимуть участь у виборах, так й іншими, що втратили це право через досягнення граничного віку виборців). Вона містить зобов'язання дотримуватись таємниці всього, що стосується виборів Понтифіка. Другу присягу публічно складають у Сікстинській капелі безпосередньо перед початком виборів лише кардинали-виборці, особливою її частиною є публічне зобов'язання вірно виконувати *munus Petrinum* й захищати Святий Престол, що фактично стосується одного з них – майбутнього Верховного Понтифіка, для якого після обрання не передбачається інавгураційної присяги. Перша і друга присяги кардиналів складаються з колективної та індивідуальної частин. Третю присягу кардинали складають індивідуально при поміщенні до урни бюлетеня (карти) з іменем особи, за яку віддають голос. Ця присяга повторюється при кожному наступному турі голосування. Ритуал після обрання Папи передбачає «поцілунок миру» кардиналів – у вільній формі. Інавгураційна Меса містить обряд послуху новому главі Церкви з боку представників духовенства і світських, що символізує історичний ритуал омажу.

**Ключові слова:** присяга, кардинал, конклав, вибори Папи Римського, таємниця голосування, канонічне право, омаж, Остаточний Суд, Апостольська Конституція, *Universi Dominici Gregis*, Сікстинська капела.

### Kravchuk O. O., Ostashchuk I. B. Oaths at the Conclave: Canon law and Ceremonial Etiquette

The article examines the oaths that are part of the conclave, the election of the Pope. The conclave is accompanied by three oaths of the cardinals. In addition, the officials and staff who support the work of the conclave also take oaths, and their oaths relate to ensuring the secrecy of everything that happens at the conclave – the prohibition of recording, listening and disclosure, and contains an indication of the punishment for its violation – automatic excommunication. The first oath of the cardinals is taken by all members of the Collegium Cardinalium Sanctae Romanae Ecclesiae who arrived to participate in the conclave convened after the death of the previous Pontiff (both those who will participate in the election and others who have lost this right due to reaching the voting age limit). It contains an obligation to keep everything related to the election of the Pontiff secret. The second oath is publicly taken in the Sistine Chapel immediately before the election by only the cardinal-electors, and its special part is a public commitment to faithfully execute the *Munus Petrinum* and defend the Holy See, which actually applies to one of them, the future Supreme Pontiff, who is not required to take an inaugural oath after his election.

The first and second oaths of the cardinals consist of a collective and an individual part. The third oath is taken individually by the cardinals when they place a ballot (card) with the name of the person for whom they are voting into the ballot box. article 66 of the constitution – as translated into English. This oath is repeated in each subsequent round of voting. The ritual after the election of the Pope includes a free-form “kiss of peace” by the cardinals. The inaugural Mass contains a rite of obedience to the new head of the Church by representatives of the clergy and the laity, symbolizing the historical ritual of homage.

**Key words:** oath, cardinal, conclave, election of the Pope, secrecy of voting, canon law, homage, Last Judgment, Apostolic Constitution, *Universi Dominici Gregis*, Sistine Chapel.

**Актуальність проблеми.** 8 травня 2025 року увесь світ облетіла новина про обрання нового глави найчисленнішої релігійної організації – Католицької церкви. «Habemus Papam» – фраза, яку розуміють не тільки випускники відділень класичної філології чи католицьких семінарій. Ім'я Папи Лева XIV, яке обрав кардинал Роберт Френсіс Превост, прозвучало з відомого балкону Собору Святого Петра на другий день зібрання кардиналів у Сікстинській капелі, яку всі впізнають за фрескою Мікеланджело «Остаточний Суд» (вживається також термін «Страшний Суд», англійською – Last Judgement, латиною – Ultimum Iudicium). Конклав – процедура виборів Папи Римського, яка належить до числа однієї з найдавніших і водночас найвідоміших правових традицій, що триває із певними змінами впродовж століть служіння Римсько-Католицької церкви. Реалізація основної функції конклаву – обрання Папи Римського – здійснюється в умовах суворої таємності, для забезпечення якої вживаються серйозні організаційні заходи, подібні до яких можна зустріти в межах охорони найважливіших таємниць в інших сферах (наприклад, заборона листуватись і спілкуватись мобільним зв'язком), та навіть окреме проживання кардиналів-виборців у Domus Sanctae Marthae у Ватикані на період конклаву [1, § 43]. Цікавою є також заборона будь-яким особам, хто може випадково зустріти кардинала-виборця у Ватикані в період виборів, брати участь у будь-якій розмові з ним [1, § 45]. Водночас обов'язок дотримання таємниці виборів забезпечується низкою присяг. Перед початком конклаву кардинали-виборці та окремі особи, що допомагають в організації, публічно складають присяги, які стають не тільки юридичною обов'язковою дією, але й об'єктом для теле– і фотокамер, завдяки чому мільйони людей можуть побачити ті присяги, які складаються до промовляння майстром папських літургійних церемоній фрази «Extra omnes», після чого всі повинні покинути Сікстинську капелу.

Присяги виборів Папи Римського визначені двома основними документами: Апостольською Конституцією «Universi Dominici Gregis» (з лат. «Вселенська Господня паства») (1996) та «Ordo Rituum Conclavis» (з лат. «Порядок обряду конклаву»). Для більшості людей кардинали сприймаються як кандидати на наступного главу католиків, що легітимізує їх обов'язок складати окремі присяги. Проте, окрім виборців понтифіка, присягають також інші люди, що присутні під час конклаву, виконуючи важливі супровідні функції.

Папа Іван Павло II 1996 р. затвердив Апостольську Конституцію «Universi Dominici Gregis», що регулює процедуру конклаву. Його наступник Бенедикт XVI у 2013 р. видав Апостольський лист у формі *motu proprio* «Normas Nonnullas» («Окремі правила»), дещо доповнивши окремі положення, що регулюють період вакантності Святого Престолу та папських виборів. Текст, оприлюднений на офіційному сайті Святого Престолу 2013 р., включає додані зміни, саме його ми цитуємо в нашій статті [1].

«Universi Dominici Gregis» містить тексти кількох присяг кардиналів-електорів. Зважаючи на важливість збереження таємниці конклаву, щоб застерегти від витікання інформації для медій, а також забезпечення голосування за голосом сумління, що в теологічному аспекті називається відкритістю на Святого Духа, складається кілька присяг на різних етапах підготовки та під час виборів. Послідовно їх представимо в нашій статті.

**Мета дослідження.** Отже, метою цієї статті є дослідження присяг на конклаві в аспекті норм канонічного права Католицької церкви і визначеного церемоніалу.

**Перша присяга кардиналів.** Перед виборами Папи відбуваються конгрегації кардиналів – партикулярні й загальні. Перші з них вирішують справи меншої ваги у період вакантності, у них постійно бере участь кардинал камерленго і по три кардинала, які представляють різні ступені кардинальства (єпископи, священники, диякони), що прибули до Рима та імена яких визначаються жеребкуванням, на кожні чергові три дні вони змінюються [1, § 7–8].

Важливіші справи вирішуються на загальних конгрегаціях кардиналів, на яких присутні не тільки електори, а всі члени кардинальської колегії, незалежно від віку [1, § 7–8]. Ці зібрання відбуваються й під час підготовки до похорону спочилого Папи. Стаття 12 вказує на обов'язок складення першої з присяг: «всі присутні кардинали повинні скласти присягу щодо дотримання приписів, які містяться в Конституції, а також про дотримання таємниці. Таку присягу повинен прочитати кардинал декан або ж хтось інший, хто керує колегією <...> у присутності кардиналів» [1, § 12]. Її також мають скласти і кардинали, що беруть участь у цих конгрегаціях, які прибули із запізненням. Отже, гарантуванню таємниці стосуються й дискусії, що ведуться про організацію урочистостей поховання, конклаву та управління Церквою під час *Sede vacante*. Звісно, що прийняті рішення оприлюднюються, проте, скажімо, пряма трансляція процесу засідань не можлива. Прочитуємо текст першої присяги на загальних конгрегаціях кардиналів, але перед цим відзначимо, що поруч із перекладом окремі слова

додамо латинською мовою [2], яка є взірцем у документації Католицької церкви: «*Ми, кардинали Святої Римської Церкви, єпископського, пресвітерського та дияконського ступеня, обіцяємо, зобов'язуємося та присягаємо (promittimus, vovemus et iuramus [2, § 12]), всі й кожен окремо, точно та сумлінно зберегти всі норми, що містяться в Апостольській Конституції “Universi Dominici gregis” Верховного Понтифіка Івана Павла II, і суворо дотриматися таємниці про все, що будь-яким чином мало би зв'язок із виборами Римського Понтифіка, або що, за своєю природою, під час вакантності Апостольської Столиці, вимагало би такої таємниці. Далі кожен кардинал додає: I я, N. кардинал N<sup>1</sup>., обіцяю, зобов'язуюсь та присягаю (spondeo, voveo ac iuro). І кладучи руку на Євангелії, додає: Так допоможи мені, Боже, та ці святі Євангелії, яких торкається моя рука» [1, § 12]. Цю присягу містить також Ordo Rituum Conclavis, що є викладом порядку літургійних дій під час конклаву [3].*

Як бачимо з наведеного фрагменту тексту, кардинали-виборці складають присягу з відповідним релігійним формулюванням, тримаючи руку на Євангеліях, що є поширеною формою і в інших соціальних інститутах, наприклад, під час президентської присяги в окремих державах із християнською традицією. Скажімо, конституційна традиція в Україні передбачає складення присяги новообраним Президентом на Пересопницькому Євангелії [4, с. 36, 184–185].

Стаття 40 Апостольської Конституції визначає також серед поважних причин відсутності кардинала-виборця на конклаві хворобу, яку під присягою підтвердять лікарі [1, § 40]. Відомо, що саме з медичних причин не брали участь у конклаві 07–08 травня 2025 р. два кардинала, через відсутність яких загальна кількість виборців була 133 [5].

**Присяга осіб, що забезпечують роботу конклаву.** Для забезпечення «особистих та урядових потреб, пов'язаних із процесом виборів», повинні бути доступні низка осіб (секретар кардинальської колегії, на якого покладаються обов'язки секретаря виборчого зібрання; майстер папських літургійних церемоній; кілька монахів-сповідників, котрі володіють різними мовами; два техніки, які забезпечують відсутність пристроїв для прослуховування; два лікарі та ін.) [1, § 46, 55]. Відповідно, «особи, перелічені в п. 46 та п. 55, § 2 цієї Конституції, належним чином попереджені про зміст і обсяг присяги, яку їм належить скласти, перед початком виборів у присутності кардинала камерлінга або іншого кардинала, якого він делегував, та в присутності двох церемоніймейстерів, у відповідному часі повинні присягнути та підписати присягу» [1, § 48]. Ось її зміст: «Я, N. N., обіцяю і присягаю, що, якщо тільки не отримаю спеціального доручення від новообраного Понтифіка або його наступників, буду дотримуватися абсолютної і вічної таємниці з усіма, хто не входить до Колегії кардиналів-виборців, щодо всіх питань, прямо чи опосередковано пов'язаних із поданими бюлетенями і їх перевіркою при обранні Верховного Понтифіка. Я також обіцяю і присягаю утримуватися від використання будь-якого аудіо-або відеообладнання, здатного записувати все, що відбувається в період виборів у Державі Ватикан, і, зокрема, всього, що будь-яким чином, прямо чи опосередковано, пов'язане з процесом самих виборів. Засвідчую, що цю присягу складаю в свідомості, що її порушення потягне за собою кару автоматичного («*latae sententiae*» [2, § 48]) відлучення від Церкви, що належить до компетенції Апостольського Престолу. Так мені допоможи, Боже, й ці Святі Євангелії, яких торкаюся моєю рукою» [1, § 48]. Бачимо, що порушення присяги та розголошення таємниці виборів Папи загрожує найсуворішою для кожного католика церковною карою – відлученням від Церкви. Підкреслимо, згадане правило завчасного ознайомлення особи з необхідністю складення цієї присяги означає, що фактично йдеться про працівників, які погоджуються на цю роботу добровільно, й тому, по суті, беруть на себе відповідні обов'язки (забезпечені загрозою відповідальності) також за власною волею.

Ця присяга відбулася 5 травня у Паулінській капелі Апостольського палацу, яка розташована поруч із Сікстинською капеллю. З короткого відео й фотографій, оприлюднених офіційним сайтом Святого Престолу, бачимо, як група чоловіків – духовних і світських – по чергово підходить до дерев'яного простого амвону з відкритим євангеліарієм, перед вівтарем, кожен тримає в руці текст присяги італійською мовою, у відповідний момент торкаються сторінки святої книги, а потім за окремим столиком підписують та залишають (власноручно написане прізвище, ім'я, а в кінці аркуша – особистий підпис). Один із присутніх церемоніймейстерів стояв поруч з амвоном і стежив за ритуалом складення присяги [6].

Стаття 52 «*Universi Dominici Gregis*» містить вказівки щодо присяги кардиналів-електорів: «після прибуття до Сікстинської капели <...> ще в присутності тих, які брали участь в урочистій процесії, складуть присягу (*ius iurandum* [2, § 52]) <...> Формулу голосно прочитає кардинал декан або кардинал за порядком старшості <...>, потім кожен із кардиналів-електорів, торкаючись Святих Євангелій,

<sup>1</sup> Спочатку кардинал називає своє ім'я, а потім прізвище, наприклад: I я, Роберт Френсіс, кардинал Превост.

прочитає та промовить формулу» [1, § 52]. Відзначимо, що повільна урочиста процесія до місця проведення конклаву, під час якої латиною співають Літанію до всіх святих, не тільки частина позалітургійного обряду, але справжній вияв естетичності латинського церемоніалу, який зараз є можливість переглядати наживо та у записі.

**Друга присяга кардиналів.** Подальші правила Апостольської Конституції подають текст досить довгої присяги: «Ми, всі та кожен кардинали-електори, присутні на цих виборах Верховного Понтифіка, обіцяємо, зобов'язуємося та присягаємо (*promittimus, vovemus et iuramus* [2, § 53]) сумлінно та ретельно зберегти всі приписи, що містяться в Апостольській Конституції Верховного Понтифіка Івана Павла II “*Universi Dominici gregis*”, оприлюдненій 22 лютого 1996 р. Також обіцяємо, зобов'язуємося та присягаємо, що той із нас, хто за Божою волею буде обраний Римським Понтифіком, візьме на себе зобов'язання вірно виконувати *munus Petrinum* Пастиря Вселенської Церкви й не припинить стверджувати та рішуче захищати духовні та світські права і свободу Святого Престолу. В особливий спосіб обіцяємо та присягаємо дотримуватися з найбільшою вірністю і з усіма особами, як духовними, так і світськими, таємниці стосовно всього, що будь-яким чином стосується виборів Римського Понтифіка, і стосовно того, що відбувається в місці проведення виборів, прямо чи опосередковано пов'язане з результатами голосування; не порушувати в жоден спосіб цю таємницю як під час виборів, так і після вибору нового Понтифіка, якщо тільки на це не буде дано чіткого дозволу від самого Понтифіка; не надавати жодної підтримки чи сприяння будь-якій дії, протидії чи якійсь іншій формі втручання, через які світська влада будь-якого порядку та ступеня або будь-яка група людей чи окремі особи могли би прагнути втрутитися у вибори Понтифіка» [1, § 53]. У цій вступній загальній для всіх кардиналів-електорів частині міститься присяга, можемо сказати, майбутнього Папи Римського, який гарантує виконання служіння *munus Petrinum* і забезпечить права Святого Престолу як духовного центру Католицької церкви.

Після вище перелічених пунктів присяги, які виголошуються за звичною процедурою, характерною для присяг, що складаються колективно [4, с. 457], кожен електор почергово, «згідно порядку першості», виходить до євангеліарія та надалі за процедурою, характерною для індивідуальних присяг, складає особисту присягу латинською мовою: «*Et ego N. Cardinalis N. spondeo, voveo ac iuro, et imponendo manum super Evangelium, adiungant: Sic me Deus adiuvet et haec Sancta Dei Evangelia, quae manu mea tango*» [2, § 53]. Переклад українською мовою такий: «*І я, N. кардинал N., обіцяю, зобов'язуюся та присягаю. І кладучи руку на Євангелії, додає: Так мені допоможи, Боже, й ці Святі Євангелії, яких торкаюся моєю рукою*» [1, § 53].

Після того, як усі кардинали складуть присягу, майстер папських церемоній проголошує фразу «*extra omnes*», що увійшла у фразеологію європейських мов.

Отож це друга присяга, котра стосується лише кардиналів-електорів і складається безпосередньо перед відкриттям конклаву, що починається за зачиненими дверима Сікстинської капели: першу досить довгу її частину зачитується загально, на завершення складає кожен особисто лицем до образу Остаточного суду з рукою на відкритому тексті Євангелії.

Процитовану присягу можна побачити на відео чи фото, адже вони відбуваються ще за відчинених дверей капели [7]. 7 травня 2025 р. колективну частину присяги прочитав кардинал П'єтро Паролін: він стояв посередині, спиною до вітваря, обличчям до зібраних кардиналів, що зайняли свої місця за столами для голосування та читали надрукований текст пошепки разом із лектором. Індивідуальну завершальну частину присяги першим промовив перед євангеліарієм кардинал Паролін (це чітко вказує, що індивідуальна завершальна частина присяги стосується скріплення обіцянок, наведених у загальній колективній частині), а далі інші електори.

7 травня 2025 р. можна було побачити естетичного різьблення столик-підставку для відкритої Євангелії з текстом присяги, до якого почергово підходили кардинали Римської церкви. Аркуш присяги був поставлений на ліву сторінку відкритої святої книги від присяжників, а права сторінка була з текстом Євангелії, якого кардинали торкалися рукою при відповідних словах. На відео бачимо, що євангеліарій був відкритий на читанні з фрагментом Євангелії від Матвія 4, 12–23 [7]. Вибір такого тексту, якого торкалися рукою кардинали під час присяги, на нашу думку, не випадковий, адже у ньому є слова про покликання апостола Петра, наступником якого є кожен Папа Римський: «Як проходив же Він поблизу Галілейського моря, то побачив двох братів: Симона, що зветься Петром, та Андрія, його брата, що невода в море закидали, бо рибалки були. І Він каже до них: Ідіть за Мною, Я зроблю вас ловцями людей! І вони зараз покинули сіті, та й пішли вслід за Ним. І, далі пішовши звідти, Він побачив двох інших братів, Зеведеєвого сина Якова та Івана, його брата, із Зеведеєм, їхнім батьком, що лагодили свого невода в човні, і покликав Він їх» (Матв. 4, 18–21).

Перед безпосереднім голосуванням кардиналів передбачена проповідь, припускаємо, що в ній теж може бути згадано важливість цих присяг, але цього змісту не можна розголошувати, бо двері вже зачинені, й все, що відбувається, захищене суворими формулюваннями присяг, складених раніше.

**Третя присяга кардиналів.** Наступна присяга кардиналів-електорів складається безпосередньо перед віддаванням карти (своєрідного бюлетеня) із записаним ім'ям обраного на служіння Римського Понтифіка. Стаття 66 Апостольської Конституції «*Universi Dominici gregis*» проголошує такий порядок після того, як на аркуші для голосування записано ім'я обраного кардинала: «Кожен кардинал, за порядком старшості, заповнивши та зігнувши карту, тримає її піднесеною, щоб було видно, і несе до вівтаря, біля якого стоять скрутатори (*scrutatores* [2, § 66]) та на якому розміщена для прийому карт урна, прикрита тарілкою. Дійшовши туди, кардинал-електор промовляє вголос слова у такій формі: *Закликаю в свідки Господа Христа, Який мене судитиме, що мій голос відданий за того, хто – за волею Божою – на мою думку, повинен бути обраний*» [1, § 66].

Як бачимо, її слова є дуже сильними, підкріпленими піднятою рукою, зверненням до вівтаря, над яким, що цілком відповідає словам про закликання в свідки Христа Судді, – велична фреска з грізними сценами Остаточного суду Мікеланджело Буонарроті (1475–1564) [8, с. 39, 148; 9], ці вражаючі образи вказують на християнську віру в посмертну відплату за всі земні вчинки, зокрема про таке важливе рішення, яким є вибори Папи Римського, роль якого помітна не тільки в церковних справах. Кілька (чи кільканадцять) метрів прямуючи кардинал перед собою бачить постать Христа, а вже на місці голосування – хрест, який стоїть на вівтарі [10], що має особливу експресивну вимовність і духовну перспективу, підсилену візуальними образами. Домініканець кардинал Тімоті Редкліф ОР поділився своїм особистим сприйняттям фрески Остаточного суду під час голосування: для нього цей сюжет був вираженням «остаточного тріумфу добра», «остаточного тріумфу любові» [11], що вселило впевненість у серце. Цей пункт бачення наділяє образ Христа Судді розумінням того, що Він під час Свого Другого пришествя звершить дію нагороди добра й любові, після чого вияви зла стануть неможливими. Тут слушно, у продовження думки отця Т. Редкліфа, процитувати Євангелію від Івана: «Нехай серце вам не тривожиться! Віруйте в Бога, і в Мене віруйте! Багато осель у домі Мого Отця; а коли б то не так, то сказав би Я вам, що йду приготувати місце для вас? А коли відійду й приготую вам місце, Я знову прийду й заберу вас до Себе, щоб де Я були й ви» (Ів. 14, 1–3).

Слова присяги лунають у тиші, адже кардинали йдуть до урни килимовим покриттям, яке стелиться у Сікстинській капелі для проведення конклаву, отже, не чути кроків, звучать лише покликання на Христа, що знає сумління людини. На цей аспект звернув увагу в інтерв'ю учасник конклаву – лодзький митрополит (Польща) кардинал Гжегож Рись [12]. Можемо назвати третю – присяга тиші, символічне значення якої полягає не в фізичних акустичних особливостях, а в уявленні про те, що тихий голос Святого Духа приходить у ситуації зосередженості й відсутності галасу, а також те, що конклав для католиків – це літургійна [13] молитовна дія, попри те, що у більшості засобів масової інформації акцентується на вимірі суто політичному (фракції кардиналів, протиставлення таборів лібералів і консерваторів, впливи світових політиків тощо). Між голосуваннями присутні на конклаві спільно моляться Літургію годин латинською мовою [12], намагаються створити атмосферу тиші для пізнання голосу Святого Духа, про що у вступній частині Апостольської Конституції «*Universi Dominici gregis*» писав святий Іван Павло II: «Водночас з огляду на сакральність цього акту важливо, щоб він міг відбутися у відповідному місці, де, з одного боку, літургійні дії могли би узгоджуватися з правовими формальностями, а з іншого, електори могли б краще духовно приготуватися на прийняття порухів Святого Духа: тому наказую, щоб вибори далі відбувалися в Сікстинській капелі, де все сприяє усвідомленню присутності Бога, перед обличчям Якого певного дня буде судима кожна людина» [1]. Звісно, що йдеться про розписи судовою тематикою цього відомо сакрального простору. Англійський кардинал Вінсент Ніколс атмосферу конклаву 7–8 травня 2025 р. назвав так: «Це була тиша й трохи урочистості» [14].

Архієпископ Рабата (Марокко) кардинал Крістобаль Лопез Ромеро SDB свої враження описав так: «Конклав – це не зміїне гніздо та не дім інтриг, як його іноді змальовують. Це радше літургійна відправа і духовний момент, у якому в тиші й молитві відбувається колективне розпізнавання. Вражаючим є урочистий вхід зі співом *Litaniae Sanctorum*, а також момент складення індивідуальної присяги. Також тиша, в якій відбувається кожне голосування; ми мали час для молитви і роздумів <...> Це був досвід надзвичайний (незвичний), неймовірний і вражаючий. Для мене то була можливість зростати у вірі в Святого Духа (дія Якого була для мене очевидною), в почутті приналежності й любові до Церкви, а також у свідченні її католицькості та універсальності» [15].

Тиша, зосередженість, молитва, рефлексія, літургійний характер – основні риси, якими описують свої враження від перебування на конклаві кардинали, які поділилися власними роздумами у засобах масової інформації, що, на наш погляд, є важливим чинником у висвітленні виборів Папи Римського. Заперечення кінематографічних чи бульварно-газетних стереотипів, основним завданням яких є легке отримання поверхневої сенсаційності, відкриває духовний простір сприйняття конклаву – як події великої відповідальності й тривалих наслідків, зокрема, не тільки для Католицької церкви.

Після цієї – третьої – присяги кардинал ставить на тарілку карту й нею опускає в урну, робить поклін перед вівтарем і повертається на своє місце. Передбачено також голосування для тих кардиналів, які, перебуваючи в капелі, через хворобу не можуть піднятися зі свого місця, тому останній зі скрутаторів підходить до нього, електор промовляє слова присяги та передає зігнуту карту, яку скрутатор у високо піднятій руці несе до урни [1, § 66].

Надалі Апостольська Конституція передбачає процедуру отримання голосів від тих кардиналів-електорів, які через хворобу перебувають у своїх кімнатах у Домі Святої Марти, де на період конклаву всі електори мешкають. Три інфірмарії (*infirmarii* [2, § 67]) зі скринькою, закритою на ключ, що залишається на вівтарі у Сікстинській капелі, й відповідною кількістю карт на маленькій тарілці відвідують хворих кардиналів-електорів, які після складення присяги вкидають зігнуту карту із записаним ім'ям [1, § 67].

Теж слід додати, що слова «третьої» присяги повторюються при всіх голосуваннях. Наприклад, на конклаві 2025 р. кожен кардинал промовив їх 4 рази, бо саме після четвертої спроби було обрано Папу Лева XIV.

**Відсутність інаугураційної присяги Верховного Понтифіка.** Сам Папа Римський, будучи главою Католицької церкви та водночас сувереном Держави Ватикан (італ. *Stato della Città del Vaticano*), яка перебуває в персональній та функціональній унії з Апостольською Столицею (італ. *Santa Sede*), не складає окремої присяги. В Апостольській Конституції «*Universi Dominici Gregis*» вказано про процедуру затвердження вибору глави Католицької церкви після голосування кардиналів-електорів: «Після канонічно здійснених виборів останній із кардиналів-дияконів запрошує до виборчої зали Секретаря Колегії кардиналів та Майстра папських літургійних церемоній; далі кардинал-декан або перший із кардиналів за старшістю від імені цілої Колегії виборців просить електа виразити згоду такими словами: “*Чи приймаєш своє канонічне обрання Верховним Понтифіком?*” (“*Acceptasne electionem de te canonice factam in Summum Pontificem?*” [2, § 87]). Після отримання згоди запитує його: “*Яким ім'ям бажаєш називатися?*” (“*Quo nomine vis vocari?*” [2, § 87]). Тоді магістр папських літургійних церемоній, діючи як нотаріус і маючи свідками двох церемоніймейстерів, складає документ, що засвідчує прийняття виборів новим Папою й обрання ним імені» [1, § 87].

У хвилину вираження згоди щодо вибору кардиналів-електів Папа вступає в свої права глави Католицької церкви, до нього не вимагається складення окремих присяг: «Після прийняття обрана особа, яка вже отримала єпископські свячення, одразу стає Єпископом Церкви Рима, правдивим Папою та Главою Колегії єпископів (“*Romanae Ecclesiae Episcopus simulque verus Papa, et Caput Collegii Episcopalis*” [2, § 88]). Цим самим отримує та може здійснювати повну та найвищу владу у Вселенській церкві. Якщо обрана особа ще не є єпископом, то її негайно висвячують на єпископа» [1, § 88].

Отже, обраного Понтифіка запитують про його згоду очолити Церкву, але не вимагається від нього складення якихось обітниць чи присяг, навпаки, увесь католицький єпископат присягає про вірність Єпископові Рима під час отримання єпископських свячень.

Після виборів нового Папи Римського раніше кардинали тричі складали омаж перед початком його понтифікату: на колінах цілували ступні, руку та обличчя Єпископа Рима, який у цей час сидів на троні [16]. Звісно, зараз цей давній ритуал спрощено, обмежуються лише поцілунком миру й без стояння навколівки (починаючи з інавгурації понтифікату Івана Павла II (1978–2005)). Процитуємо статтю 89: «Після виконання інших формальностей, передбачених *Ordo rituum conclavis*, кардинали-електори у визначеному порядку підходять до новообраного Верховного Понтифіка, щоб виразити пошану та послух (*accedunt ut novo electo Summo Pontifici obsequium et oboedientiam exhibeant* [2, § 89]). Далі звершується акт подяки Богові, після чого перший із кардиналів-дияконів оголошує людям, які очікують, що вибори відбулися та ім'я нового Понтифіка, який одразу після цього уділяє апостольського благословення *Urbi et Orbi* з балкону Ватиканської базиліки. Якщо б обраний не був єпископом, то лише після урочистої ординації на єпископа йому виражають пошану та послух (*obsequium et oboedientia* [2, § 89]) і оголошують людям про вибори» [1, § 89].

Спрощена на сьогодні й присяга під час ритуалу креації нових кардиналів – вищих достойників та найближчих співпрацівників Папи Римського, які займають поважне місце не тільки в Католицькій церкві, але й виконують численні складні дипломатичні місії, гуманітарну роботу і культурний патронаж. У світових засобах масової комунікації кожна номінація кардиналів супроводжується коментарями, з яких регіонів вони походять, які держави мають ту чи іншу кількість пурпуратів, як це визначатиме подальшу місію Церкви, хто може бути наступним Єпископом Рима тощо. Під час консисторії промовляють публічно Апостольський символ віри та виголошують присягу.

Для прикладу опишемо одну з літургій під час понтифікату Франциска (2013–2025). 30 вересня 2023 р. на площі Святого Петра у Ватикані нові кардинали під час церемоніалу підійшли всі разом ближче до місця, де сидів Папа, прочитали «Credo» та склали присягу такого змісту: «Я, ім'я, кардинал Святої Римської Церкви, *прізвище*, обіцяю та присягаю, що відтепер і на ціле життя, аж до смерті буду вірним Христові та Його Євангелії, завжди послухним Святій Апостольській Римській Церкві, благословенному Петрові в особі Найвищого Священника Франциска та його наступникам, обраним згідно з канонічними правилами; завжди буду зберігати єдність із Католицькою Церквою, не відкриваючи нікому того, що мені довірено охороняти та розголошення чого могло би принести кривду або ганьбу Святій Церкві; буду виконувати з великою ретельністю та вірністю обов'язки, до яких я покликаний у моєму служінні в Церкві, згідно з правилами права. Так мені допоможи, Всемогутній Боже» [17; 18]. Присяга складалась колективно. При мікрофоні був один із нових кардиналів, інші разом із ним читали Символ віри та присягу нових кардиналів.

Під час інавгураційної Меси Лева XIV (18 травня 2025 р.) після вручення папських інсигній (палія та персня рибалки) і перед Літургією Євхаристії відбувся обряд складення «послуху» (італ. *prestano "obbedienza"*) [19], який здійснили дванадцять представників людю Божого у Католицькій церкві: три кардинали, які представляли Північну Америку, Південну Америку й Океанію; єпископ, пресвітер та диякон; представник і представниця богопосвяченого життя; подружня пара, а також хлопець і дівчина від католицької молоді. Всі вони по чергово підходили до Папи, який стояв на підвищенні перед єпископським тронем: віталися, тиснули руки, обмінювалися кількома фразами, дехто цілував руку, ставав на коліно або робив низький поклін [20; 21], тобто все залежало від індивідуального рішення й внутрішнього бажання щодо форм виявлення послуху й поваги главі Церкви на початку його Петрового служіння. Отже, конкретного тексту чи порядку дій не було передбачено, мабуть, тому італійською мовою в офіційному тексті урочистості слово «послух» подано у лапках – «*obbedienza*», англійською мовою на ватиканському новинному сайті подано так: «*The symbolic rite of obedience*» [22] («символічний обряд послуху»). Цей обряд схожий на історичні звичаї складення присяг вірності монархам, коли свій послух їм виявляли представники різних соціальних класів [4, с. 205, 232].

Описані в нашій статті ритуали можна зіставити з літургією коронації Британського Монарха або церемонією інавгурації Президента США. Відзначимо, що в обох названих прикладах для порівняння також виразно присутній релігійний елемент: коронаційна Служба Церкви Англії приписана відповідними багатостолітніми звичаями, а початок офіційного президентства в США містить низку молитов та присягання на Біблії.

**Висновки.** Складення присяг перед початком і під час конклаву визначене Апостольською Конституцією «*Universi Dominici Gregis*» (1996) та «*Ordo Rituum Conclavis*» і становить церемоніальне дійство, за яким стежать глядачі в цілому світі, подібно до коронацій монархів та інавгурацій президентів. Реалізація основної функції конклаву – обрання нового Верховного Понтифіка супроводжується трьома присягами кардиналів та присягою інших осіб, що забезпечують роботу конклаву.

Присяга осіб, що забезпечують роботу конклаву (секретар, техніки, монахи-сповідники, медики та ін., тобто світські й духовні), складається до початку конклаву індивідуально кожною особою, проголошується усно та підписується. Вона стосується забезпечення таємниці всього, що відбувається на конклаві, – заборони записувати, прослуховувати та розголошувати відповідні деталі виборів. Особливістю цієї присяги є те, що вона, на відміну від інших присяг на конклаві, містить згадку про покарання за її порушення – автоматичне відлучення від Церкви, а також необхідність завчасно повідомити відповідних осіб щодо необхідності складення ними такої присяги.

Перша і друга присяги кардиналів складаються з колективної та індивідуальної частин: спочатку основний (більш деталізований) текст присяги проголошується одним кардиналом від імені всіх, хто складає відповідну присягу (колективна частина). Після цього кожен кардинал окремо, по черзі, проголошуючи встановлену формулу, зобов'язується дотримуватись проголошених у колективній частині зобов'язань (індивідуальна частина, більш лаконічна).

Перша присяга кардиналів складається всіма кардиналами, що прибули для конгрегації, що скликається після смерті попереднього Понтифіка (як тими, що будуть брати участь у виборах, так і рештою кардиналів). Вона містить зобов'язання оберігати Апостольську Конституцію та дотримуватись таємниці всього, що стосується виборів Понтифіка.

Друга присяга кардиналів публічно складається в Сікстинській капелі лише кардиналами, що братимуть участь у виборах, безпосередньо перед початком виборів. Ця промісорійна присяга повторює зобов'язання підтримувати Апостольську Конституцію, зберігати таємницю виборів, також містить зобов'язання не перешкоджати виборам. Особливою частиною цієї присяги (що здійснюється перед виборами) є публічне зобов'язання вірно виконувати *munus Petrinum* Пастиря Вселенської Церкви і захищати духовні та світські права і свободу Святого Престолу, що береться на випадок подальшого обрання когось із кардиналів папою. Зважаючи на наявність цієї частини присяги, для обраного Понтифіка надалі не передбачається інавгураційної присяги.

Третя присяга складається індивідуально кожним конкретним кардиналом при поміщенні до урни бюлетеня (карти) з іменем особи, за яку він голосує в Сікстинській капелі. Ця присяга повторюється при кожному наступному турі голосування.

Ритуали після обрання Папи передбачають «поцілунок миру» з боку кардиналів, а також ритуал послуху зі сторони представників духовних і світських, що символізують історичні процедури омажу – присяги на вірність новому Понтифіку, яка нині вже не складається.

В разі ж обрання Папою чоловіка, що не є єпископом (щоправда, цього не траплялося після середніх віків), то він має бути негайно висвячений на єпископа.

Також у правилах проведення конклаву в якості підтвердження поважності причин відсутності кардинала на конклаві згадується підтвердження лікарем під присягою. Спеціальної присяги для цього не передбачено, адже це стосуватиметься місцевих правил різних країн, де може перебувати хворий кардинал.

Досить довгі тексти присяг не випадкові й не є даниною давній традиції розлогих формулювань та образності літургійних текстів: за кожним словом, фразою, реченням – століття місії Церкви, все має своє глибоке значення й розуміння природи інституту папства та Верховного Понтифіка.

### Література

1. Apostolic Constitution «Universi Dominici Gregis». URL: [https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost\\_constitutions/documents/hf\\_jp-ii\\_apc\\_22021996\\_universi-dominici-gregis.html](https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_constitutions/documents/hf_jp-ii_apc_22021996_universi-dominici-gregis.html)
2. Constitutio Apostolica «Universi Dominici Gregis». URL: [https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/la/apost\\_constitutions/documents/hf\\_jp-ii\\_apc\\_22021996\\_universi-dominici-gregis.html](https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/la/apost_constitutions/documents/hf_jp-ii_apc_22021996_universi-dominici-gregis.html)
3. Excertos do Ordo Rituum Conclavis – Latim e Português (2013). *Salvem a Liturgia*. URL: <https://www.salvemaliturgia.com/2013/03/excertos-do-ordo-rituum-conclavis-latim.html>
4. Кравчук О. О., Остащук І. Б. Присяги: Монографія. Одеса : Юридика., 2025. 542 с.
5. Conclave – 2025. *Catholic-Hierarchy.org*. URL: <https://www.catholic-hierarchy.org/event/c2025.html>
6. Swearing in of the Officials and Attendants of the Conclave (2025). URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/events/event.dir.html/content/vaticanevents/en/2025/5/5/giuramento-conclave.html>
7. Entrance into the Conclave – May 7, 2025. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=c4XAZIL3\\_I](https://www.youtube.com/watch?v=c4XAZIL3_I)
8. Кравчук О. О., Остащук І. Б. Судова символіка: монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика». 2022. 528 с.
9. Krawczuk O., Ostaszczuk I. Obraz Sądu Ostatecznego w ikonosferze sądownictwa. *Roczniki Teologiczne*, Tom LXIX, zeszyt 1 – 2022, s. 117–134. URL: <https://ojs.tnku.pl/index.php/rt/issue/view/1191>
10. Kard. Ryś o wyborze Ojca Świętego Leona XIV (13.05.2025). *Archidiecezja Łódzka*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ulecqTdc3o8>
11. We had the privilege of filming Cardinal Timothy Radcliffe fresh from the conclave (09.05.2025). *Facebook*. URL: <https://www.facebook.com/watch/?v=1126585575939115>
12. O konklawe i papieżu Leonie XIV | rozmowa z kard. Grzegorzem Rysiem (13.05.2025). *Maskacjusz TV*. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=ZTEFish\\_STg](https://www.youtube.com/watch?v=ZTEFish_STg)
13. Zielenkiewicz T. Kard. Ryś o Konklawe: to jedna wielka liturgia. Najważniejszym punktem odniesienia jest Pan Jezus. *Vatican News*. URL: <https://www.vaticannews.va/pl/kosciol/news/2025-05/kardynal-rys-o-konklawe-to-jedna-wielka-liturgia-najwazniejszy.html>
14. Hollie C. (10.05.2025). Cardinal reveals what it was like to be part of conclave. *BBC*. URL: <https://www.bbc.com/news/articles/cz63wgxe1vlo>
15. Liébana J. B. (26.05.2025). Cristóbal López Romero: "El cónclave no es un nido de víboras ni una casa de las intrigas". *Religión Digital*. URL: [https://www.religiondigital.org/vaticano/Cristobal-Lopez-Romero-cardenal-conclave-leon-XIV-prevost-retos\\_0\\_2782521730.html](https://www.religiondigital.org/vaticano/Cristobal-Lopez-Romero-cardenal-conclave-leon-XIV-prevost-retos_0_2782521730.html)

16. De Conclavi seu de electione Romani Pontificis (2013). URL: <https://ikomutoprzeszkadzalo.pl/de-conclavi/>
17. Ordinary Public Consistory. Pope Francis (30.09.2023). *Vatican News*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=06Caudf00wU>
18. Śliwiński P., ks. Oto rytuał włączenia nowych członków do Kolegium Kardynałów. Konsystorz krok po kroku. *Catolico*. 2023. URL: <https://catolico.stacja7.pl/rytual-wlaczenia-nowych-czlonkow-do-kolegium-kardynalow-oto-przebieg-konsystorza/>
19. Celebrazione Eucaristica per l'inizio del Ministero Petriano del Vescovo di Roma, 18 maggio 2025. URL: [https://www.vatican.va/news\\_services/liturgy/libretti/2025/20250518-libretto-inizio-ministero-petrino.pdf](https://www.vatican.va/news_services/liturgy/libretti/2025/20250518-libretto-inizio-ministero-petrino.pdf)
20. Inauguration Mass of the Pontificate, May 18, 2025 – Pope Leo XIV. *Vatican News*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=CO2aYIDuYzE>
21. Celebrazione Eucaristica per l'Inizio del Ministero Petriano del Vescovo di Roma Leone XIV, 18.05.2025. *Bollettino quotidiano del: 18.05.2025*. URL: <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2025/05/18/0323/00552.html>
22. Campisi T. (16.05.2025). The rite for the Inauguration of the Petrine Ministry of Leo XIV. *Vatican News*. URL: <https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2025-05/rite-inauguration-petrine-ministry-leo-xiv-symbolism-rites.html>

## References

1. Apostolic Constitution «Universi Dominici Gregis» (1996). [https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost\\_constitutions/documents/hf\\_jp-ii\\_apc\\_2202196\\_universi-dominici-gregis.html](https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_constitutions/documents/hf_jp-ii_apc_2202196_universi-dominici-gregis.html)
2. Constitutio Apostolica «Universi Dominici Gregis» (1996). [https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/la/apost\\_constitutions/documents/hf\\_jp-ii\\_apc\\_2202196\\_universi-dominici-gregis.html](https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/la/apost_constitutions/documents/hf_jp-ii_apc_2202196_universi-dominici-gregis.html)
3. Excertos do Ordo Rituum Conclavis – Latim e Português (2013). *Salvem a Liturgia*. <https://www.salvemaliturgia.com/2013/03/excertos-do-or-do-rituum-conclavis-latim.html>
4. Kravchuk, O. O., & Ostashchuk, I. B (2025). Prисяhy: Monohrafiia [Oaths: monograph]. Odesa: Yurydyka, 542 p. [in Ukrainian]
5. Conclave – 2025 (2025). *Catholic-Hierarchy.org*. Retrieved from: <https://www.catholic-hierarchy.org/event/c2025.html>
6. Swearing in of the Officials and Attendants of the Conclave (2025). Retrieved from: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/events/event.dir.html/content/vaticanevents/en/2025/5/5/giuramento-conclave.html>
7. Entrance into the Conclave – May 7, 2025 (2025). Retrieved from: [https://www.youtube.com/watch?v=c4XAZILi3\\_I](https://www.youtube.com/watch?v=c4XAZILi3_I)
8. Kravchuk, O. O., & Ostashchuk, I. B. (2022). Sudova symbolika: monohrafiia [Judicial Symbolism: monograph]. Odesa : Helvetyka, 528 p. [in Ukrainian]
9. Krawczuk O., Ostaszczuk I. (2022). Obraz Sądu Ostatecznego w ikonosferze sądownictwa [The Image of the Last Judgement in the Iconosphere of the Judiciary]. *Roczniki Teologiczne – Annals of Theology*, Tom LXIX, zeszyt 1 – 2022, s. 117–134. Retrieved from: <https://ojs.tnku.pl/index.php/rt/issue/view/1191> [in Polish]
10. Kard. Ryś o wyborze Ojca Świętego Leona XIV [Cardinal Ryś on the election of Holy Father Leo XIV] (13.05.2025). *Archidiecezja Łódzka*. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=ulecqTdc3o8> [in Polish]
11. We had the privilege of filming Cardinal Timothy Radcliffe fresh from the conclave (09.05.2025). *Facebook*. Retrieved from: <https://www.facebook.com/watch/?v=1126585575939115>
12. O konklawe i papieżu Leonie XIV | rozmowa z kard. Grzegorzem Rysiem [About the conclave and Pope Leo XIV | interview with Cardinal Grzegorz Rys] (13.05.2025). *Maskacjusz TV*. Retrieved from: [https://www.youtube.com/watch?v=ZTEFish\\_STg](https://www.youtube.com/watch?v=ZTEFish_STg) [in Polish]
13. Zielenkiewicz, T. (2025). Kard. Ryś o Konklawe: to jedna wielka liturgia. Najważniejszym punktem odniesienia jest Pan Jezus [Cardinal Ryś on the Conclave: it is one big liturgy. The most important point of reference is the Lord Jesus]. *Vatican News*. Retrieved from: <https://www.vaticannews.va/pl/kosciol/news/2025-05/kardynal-rys-o-konklawe-to-jedna-wielka-liturgia-najwazniejszy.html> [in Polish]
14. Hollie, C. (10.05.2025). Cardinal reveals what it was like to be part of conclave. *BBC*. Retrieved from: <https://www.bbc.com/news/articles/cz63wgxe1vlo>
15. Liébana, J. B. (26.05.2025). Cristóbal López Romero: "El cónclave no es un nido de víboras ni una casa de las intrigas" [Cristóbal López Romero: "The conclave is not a nest of vipers or a house of intrigue."]. *Religión Digital*. Retrieved from: [https://www.religiondigital.org/vaticano/Cristobal-Lopez-Romero-cardenal-conclave-leon-XIV-prevost-retos\\_0\\_2782521730.html](https://www.religiondigital.org/vaticano/Cristobal-Lopez-Romero-cardenal-conclave-leon-XIV-prevost-retos_0_2782521730.html) [in Spanish]
16. De Conclavi seu de electione Romani Pontificis (2013). [On the Conclave or the Election of the Roman Pontiff]. Retrieved from: <https://ikomutoprzeszkadzalo.pl/de-conclavi/>
17. Ordinary Public Consistory. Pope Francis (30.09.2023). *Vatican News*. <https://www.youtube.com/watch?v=06Caudf00wU>
18. Śliwiński, P., ks. (2023). Oto rytuał włączenia nowych członków do Kolegium Kardynałów. Konsystorz krok po kroku [This is the ritual of incorporating new members into the College of Cardinals. A step-by-step consistory]. *Catolico*. Retrieved from: <https://catolico.stacja7.pl/rytual-wlaczenia-nowych-czlonkow-do-kolegium-kardynalow-oto-przebieg-konsystorza/> [in Polish]

19. Celebrazione Eucaristica per l'inizio del Ministero Petrino del Vescovo di Roma [Eucharistic Celebration for the Beginning of the Petrine Ministry of the Bishop of Rome], 18 maggio 2025 (2025). Retrieved from: [https://www.vatican.va/news\\_services/liturgy/libretti/2025/20250518-libretto-inizio-ministero-petrino.pdf](https://www.vatican.va/news_services/liturgy/libretti/2025/20250518-libretto-inizio-ministero-petrino.pdf) [in Italian]

20. Inauguration Mass of the Pontificate, May 18, 2025 – Pope Leo XIV (2025). *Vatican News*. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=CO2aYIDuYzE>

21. Celebrazione Eucaristica per l'Inizio del Ministero Petrino del Vescovo di Roma Leone XIV [Eucharistic Celebration for the Beginning of the Petrine Ministry of the Bishop of Rome Leo XIV], 18.05.2025 (2025). *Bollettino quotidiano del: 18.05.2025*. Retrieved from: <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2025/05/18/0323/00552.html> [in Italian]

22. Campisi, T. (16.05.2025). The rite for the Inauguration of the Petrine Ministry of Leo XIV. *Vatican News*. Retrieved from: <https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2025-05/rite-inauguration-petrine-ministry-leo-xiv-symbolism-rites.html>